

ROND DE SCHUTSBOOM

PERIODIEKE UITGAVE
VAN DE HEEMKUNDEKRING
DE VYER HEERTGANGHEN
GOIRLE

**Unieke gelegenheid
voor
BRUILOFTEN
PARTIJEN
en alle
FAMILIEFEESTEN**

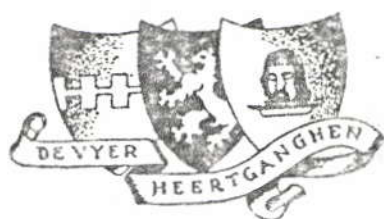
**CAFÉ-RESTAURANT
„DE LINDE”
C. v. d. Brand**

Ook voor een etentje met familie
of vrienden in „DE LINDE”

Gaarne vooraf even bellen.

GEZELLIG UIT – GOED VOOR U

Dorpsstraat 52, 5051 CL Goirle
Telefoon 013 - 34 13 66

ROND DE SCHUTSBOOM

Periodiek van de: **STICHTING HEEMKUNDIGE KRING
„DE VYER HEERTGANGHEN”
GOIRLE**

secretariaat: R. Bunchestraat 2, 5051 KX GOIRLE. 013-342973
redactie: Venneweg 11, 5051 BN GOIRLE. 013-342182

jaargang: 6

nummer: 1

mei 1986

INHOUDSOPGAVE

* Onze vroege vaders van weleer:	blz. 2
Het wapen van Goirle - Ad Houtepen	
* Tussen Ley en die Gemeynackeren:	7
Het geslacht van Goerle - J.C.J. Hoogendoorn	
* Uit de koker van Cees Robben over Goirle:	11
Sint Jacob, hofstede, herberg annex brouwerij	
* Kringactualiteiten:	18
Koninklijke onderscheiding	
* De Kempen en zijn volk -4- Willy van Rooy	20
* Een verlate beeldenstorm op Nieuwkerk:	22
P.J.M. Wuisman, streekarchivaris	
* Stilstaan in de kruidentuin:	24
Het Lieve Vrouwebedstro - Ton Sas	
* Genealogie: Onze familienaam -4-	26
J. Wijdemans	
* Vreugde en leed in ruim kwart eeuw buurtverkeer	29
F. Timmers	

ONZE VROEDE VADEREN VAN WELEER —

HET WAPEN VAN GOIRLE

Hoog in de topgevel van ons oude gemeentehuis, thans 'De Vijf Bogen', is een steen gemetseld, die de beeltenis van het gemeentelijk wapen draagt.

In Goirlese Toestanden, nr. 4 van 15 april 1925 lezen we hierover:

Daar zit aan de plaatsing van deze steen een geschiedenis vast; en een schandelijke geschiedenis.

Weten onze gemeentenaren wel, wat die aardigheid gekost heeft? Niet?

Och, we behoeven het ook niet te vragen, want alles wat met de bouw van ons gemeentehuis in verband staat is zozeer met een waas van geheimzinnigheid overdekt, dat, behoudens enkele ingewijden, feitelijk niemand onder ons weet wat het allemaal gekost heeft. Zelfs de meeste raadsleden niet.

Wij weten er iets meer van.

Maar geloof ons lieve lezers en lezeressen, de cijfers zullen U doen rillen. De plaatsing van deze steen heeft gekost, schrik niet, schoon aan de haak f 4000,-- Prikkie hé.

Laten wij het U even voorrekenen.

Tegen de tijd dat ons nieuwe raadhuis gereed kwam - de eerste steen werd gelegd op 30 september 1920 - werd aan een Bossche beeldhouwer opdracht gegeven om boven in de topgevel, zo hoog dat niemand haar ziet, de beeltenis van het gemeentelijk wapen te plaatsen. De levering van de steen werd gegund voor de prijs van f 800,--.

Maar voor dat het kunstwerk gereed was en te Goirle arriveerde, waren de stellingen afgebroken en moest

er dus een nieuwe stellage gebouwd worden.

'Geen nood,!' zei de burgemeester tegen de raadsleden, 'dat kost ons niets. We hebben afgesproken met de beeldhouwer, dat de kosten van plaatsing in de gevel in de prijs is begrepen.'

Maar, jawel, de beeldhouwer vertikte het lekker. Hij wist niets van een afspraak en diende een extra rekening in bij het gemeentebestuur van circa f 1000,-- voor werkzaamheden verbonden aan het plaatsen van de steen.

Goede raad was duur. Dan maar procederen, zonder te denken aan de levenswijze spreuk;

Wie procedeert om 'n koe,
Legt er 'n perd ôn toe.

Maar onze vroedschap zou zich dan eens niet laten kisten. Prachtig. Een paar maanden later viel de uitspraak. De gemeente verloor. Proceskosten f 2200,--.

Intussen was het gehele gebouw voltooid en toen de Heer zijn werk overschouwde, toen ontdekte hij, dat het ... nog niet deugde.

De bedoeling was geweest, dat de steen in de heraldische kleuren, dus blauw veld met gouden hoofd op gouden tord zou worden gebracht. En nu troonde hij daar in een vaal geel kleurtje.

Maar nu zouden ze het er toch maar bij laten.

Dank je de koekoek.

De steen die aanvankelijk gekocht was voor f 800,-- kostte door de grove onachtzaamheid van B. en W. de respectabele som van f 4000,--.

Zie hier de korte zakelijke, droeve geschiedenis van het wapen van Goirle; daarboven hoog in de gevel van ons wel fraaie maar peperdure gemeentehuis.

TOELICHTING

Bij naspeuringen door enkele mensen van onze Kring in het archief van de Gemeente Goirle, vonden wij in

map nr. 115 'De procedure contra W. v. Nunen inzake beeldhouwwerd Raadhuis'.

Hieruit blijkt dat de opdracht tot het vervaardigen van de steen is gegeven door de architect van het raadhuis Th. Taen Err Toung.

De opdracht ging naar W. van Nunen, beeldhouwer te 's-hertogenbosch.

De steen schijnt eerst in Goirle te zijn aangekomen. De ruwe steen uiteraard, want op 5 maart 1921 wordt hij naar Den Bosch vervoerd door de Hollandse Staats-spoorwegen. Vanaf het station aldaar wordt hij naar de bestemde plaats gebracht om gekapt te worden. Dit transport werd 'per bolderwagen', een vierwielige paardenwagen, geklaard door de Gebr. Sars voor de somma van f 5,--.

Op 27 april 1921 arriveerde de gekapte steen uit Den Bosch in Goirle per tram. De kosten bedroegen f 8,50.

W. van Nunen dient de rekening in voor bewerking en aflevering van de steen groot f 808,--. Er zou 266½ uur aan gewerkt zijn.

De architect adviseert de Gemeente de rekening niet zonder meer te betalen, daar hij van mening is dat de werkuren opgeschroefd zijn.

Daarop gaat van Nunen procederen middels zijn advocaat Mr. Hengst.

Op een gezegeld papier lezen we het volgende:
'Architect Th. Taen Err Toung te Amsterdam draagt namens B. en W. van Goirle aan W. van Nunen te 's-Hertogenbosch op, het maken van een beeldhouwwerk aan het Raadhuis te Goirle, tegen het loon van f 1,40 per uur voor het werk te Goirle, van f 1,25 per uur voor het werk in zijn werkplaats, terwijl bijkomende kosten zijn: tijd van reizen, reiskosten personeel, gereedschap en zoals verder overeengekomen, terwijl de betaling zal geschieden in drie termijnen, waarvan de laatste vervalt acht dagen na oplevering van het werk, alles volgens akte d.d. 2 maart 1920.'

Uit hetzelfde papier blijkt dat:

'W. van Nunen geeft zijn toekomstige vordering in pand aan de Credietvereniging De Hanze te 's-Bosch. Deze laatste verzoekt Goirle alle gelden welke zij aan van Nunen schuldig is of zal worden inzake bovenomschreven aanneming, werk en meerdere leveringen in de ruimste zin, aan hen te voldoen en het restant zullen zij aan de pandgever uitkeren.

Gedagtekend: April 1921.'

De gemeente roept het advies in van twee deskundigen; Jos Geelen en Jan Balendong jr., beeldhouwers uit Roermond, om het berekende loon na te gaan. Ze zullen wanneer het zover komt, ook tijdens het proces als getuigen optreden.

Ze komen inderdaad tot 'minder uren' en hun slotsom is dat de gevelsteen voor f 400,-- geleverd had kunnen worden.

(Bij zo'n groot verschil plaats ik toch een vraagteken. Willen de heren uit Roermond hier de gemeente mischien laten voelen dat ze beter met hen in zee hadden kunnen gaan? Concurrentie? A.H.)

Hoe het ook zij, op 22 maart 1922 krijgt de Gemeente toestemming van Gedeputeerde Staten het proces te voeren. Hun raadsman is Mr. A.R. Bueno, Advocaat en Procureur, Gasthuisstraat 49a te Tilburg.

Op een tussentijds voorstel van de Gemeente aan van Nunen accoord te gaan met f 550,-- plus de proceskosten, gaat van Nunen niet in.

Tijdens het proces blijkt dat aan de steen gewerkt hebben naast van Nunen zelf, de beeldhouwers C.G. Vos, B. Schampers, Jos. Copay, J.W. Fersveld en J. Smits.

Op 16 oktober 1923 deed de rechtbank uitspraak. Mr. Bueno deelt dit de Gemeente per brief mede: 'In overweging nemende, dat er door partij (Goirle) wel ENIG doch niet VOLLEDIG bewijs was geleverd, werd aan W. van Nunen de suppletoire eed opgelegd, ten aanzien van de deugdelijkheid der verschillende posten. Ik verzoek U mij te willen melden of U zich bij deze uitspraak wenst neer te leggen.'

Geen heil ziende in verdere stappen capituleert de Gemeente. Kosten van het proces f 2365,--.

Met de oorspronkelijke nota ad f 808,-- en de extra plaatsingskosten komt die steen derhalve op een kostprijs van f 4179,--.

Laten we er maar zuinig op zijn.

Ad Houtepen.

Bron: 'Goirlese Toestanden, verschijnt als het nodig is', nr. 4, 15 april 1925.

TUSSEN „LEY EN DIE GEMEYNACKEREN.”

HET GESLACHT VAN GOERLE

In de oude archieven duikt zo nu en dan de familienaam Van Gorle - Van Goerle (met oe of ou) - Van Gorel - Van Goorle (met oo of oi) - Van Gorié en Gorlaeus op. Het zijn allemaal dezelfde namen, al dan niet familie of tijdgenoten van elkaar.

In de vorige aflevering van Rond de Schutsboom, jrg.5 nr. 3, noemden wij reeds Gerhard, die ridder van Goirle werd genoemd en als vazal in dienst was van Hendrik I, een Jan van Goerle in dienst van Hertog Jan III en een Wouther van Goerle eveneens ridder en in dienst van de Hertog van Brabant.

Of deze familienaam is afgeleid van onze woonplaats, weten we niet, want een genealogie van deze Van Goerles is niet bekend.

Ofschoon vele familienamen in oorsprong van plaatsnamen zijn afgeleid, behoeft een familienaam die overeenkomt met die van een plaatsnaam, toch in geen enkele relatie te staan met die plaatsnaam.

Met het adellijke geslacht Van Goerle zou dat ook wel eens het geval kunnen zijn.

Ons heemarchief bevat een boekwerkje van de hand van Prof.Dr. F.M. Jaeger dat in 1918 verscheen met de lange titel 'Over David van Goorle als Atomist en Over het Geslacht van Goorle in Noord Nederland'.

Daarin staat vermeld dat reeds vroegtijdig in de geschiedenis van de stad Antwerpen het geslacht Van Goorle als één van de aanzienlijke families aldaar wordt genoemd.

Twee leden van dit Antwerpse geslacht zijn waarschijnlijk wegens hun overgang tot het protestantisme omstreeks 1565 naar de Noordelijke Nederlanden gekomen.

Het waren Abraham en David van Goorle; zij vestigden zich in Utrecht, respectievelijk als raadsheer en thesaurier van Adolf van Nieuwenaer, graaf van Meurs enz., stadhouder van Gelderland, Overijssel en Utrecht.

Van Abraham van Goorle is een getekend portret bekend, waarop het familiewapen is aangegeven.

In het vierde kwartier, rechts onder, van het wapen staan drie klaroentjes en de schrijver tekent hierbij aan, dat wellicht deze klaroentjes in verband staan met de naam Van Goorle, daar het woord 'gorelle' in het middelnederlands 'klaroen' betekent.

De naam Van Goorle komt ook voor als Van Gorel en de eerste Ridder van Goirle kan zijn familienaam weleens hebben ontleend aan de beeltenis in zijn wapenschild en dat is dan jammer voor ons 'Goirle'.

Mogelijk hebben bovenstaande ridders geen enkele betrekking met Goirle gehad en we beperken ons dan ook maar liever tot die Van Goerles die wel belang hadden bij ons dorp.

In 1357 koopt een Arnoldus, of zo ge wilt, een Arnoud van Goerle, de helft van de Nieuwe of Novale Tienden van Goirle en Cees Robben tekent hierbij aan dat genoemde nog meer bezittingen in Goirle had.

Deze Arnoldus van Goerle was leenman en zegheler, dat is zegelaar, een beambte die voor het zegelen zorg moest dragen. Daarbij was onze Arnoldus ook nog Koordeken van het capittel van de lieve Vrouwekerk van Antwerpen.

Op 11 oktober 1358 doet hij al zijn bezittingen in Goirle over aan zijn broer, Hendrik van Goerle, die gehuwd was met Elisabeth van der Daesdonc.

Op 17 april 1407 sterft Luytgardis van Goerle, priorin van het klooster van de Norbertinessen 'van Sint Catharinadal' te Oosterhout.

Zij was houdster van een gedeelte van de Tienden onder Goirle en Janson weet te vertellen dat zij zelfs van ons dorp afkomstig was, vandaar mogelijk de naam.

Op 3 mei van hetzelfde jaar droegen haar erfgenamen genoemde Tienden over aan de Proosdij van Sint Catharinadal. In de akte van overdracht is sprake van een Wouther en een Woutherus van Goerle.

Wouther van Goerle is een broer van de priorin Luytgardis en blijkens de oorkonden van Sint Catharinadal had hij een dochter die eveneens Luytgardis heette en die in 1463 sub-priorin is van genoemd klooster.

In een akte van 1404 wordt van deze Wouther verteld dat zijn goed gelegen is aan een hofstad te Goirle op Abbekoven, wat helemaal niet wil zeggen dat hij ook daadwerkelijk in Goirle woonde.

Die Woutherus van Goerle was een volle neef van eerstgenoemde Wouther en kanunnik van het Capittel van de St. Petruskerk te Hilvarenbeek.

In de lijst van Tiendhouders van Goirle komt het Capittel van Hilvarenbeek ook voor en het valt niet moeilijk te raden dat die Tienden via het geslacht van Goirle verkregen zijn.

Dan duikt er in de 15e eeuw nog ene Roeland met zijn zoon Jan van Goerle op en deze laatste draagt in 1470 op de 13e november een hoeve met toebehoren, gelegen onder Goirle, in leen verkregen van de Hertog van Bourgondië, over aan Damiaan van Gulick en Willem Buchoven, die beiden voor hem dienst hadden genomen onder de banier van de Graaf van Nassau.

Alles bij elkaar geen wereldschokkende feiten, die we van het geslacht 'van Goirle' kunnen opsommen. Interessanter ware het geweest als we hadden kunnen wijzen op een Heer van Goirle en op de ruïne van zijn kasteel hier ter plaatse, want dan hadden we het vraagteken kunnen oplossen van 'een kasteel op Abcoven', dat vernoemd staat in het onlangs verschenen boek 'Kastelen in Brabant', zij het ook met een vraagteken.

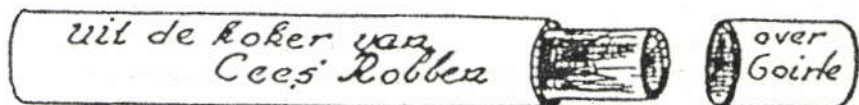
Eigenlijk kunnen we dat toch wel verklaren, wat dat zo genaamde kasteel heeft Dr. C.R. Hermans op zijn geweten als hij in zijn boek 'Mengelwerk over de Provincie Noord-Brabant' onder Goirle vertelt dat 1839 een boer turf stak bij de ruïne van het kasteel op Abcoven en later uit de as van het turfvuur een gouden muntstuk van Constatinus II te voorschijn haalde.

Een prachtig verhaal waarvan alleen de gevonden munt op waarheid berust en het luchtkasteel moet worden toegeschreven aan de fantasie van de man, die het Hermans vertelde.

J.C.J. Hoogendoorn.

Literatuur:

- 'Bijdrage tot de geschiedenis van Goirle', H.W. Janson.
- 'Bijdrage tot de geschiedenis van de Heerlijkheid Tilburg en Goirle', B. Dijksterhuis.
- 'Over David van Goorle als Atomist en over het Geslacht van Goorle in Noord Nederland', Prof.Dr.F.M. Jaeger (archief Heem)
- 'Het geslacht van Goirle' C. Robben.
- 'Sint Jan de oudste parochie van Goirle', C.Robben en A. Vermeulen.
- 'Mengelwerk over de provincie Noord-Brabant' Dr.C.R. Hermans.
- 'Kastelen in Brabant', uitgave Noordbrabants Museum.

SINT JACOB, HOFSTEDE, HERBERG ANNEX BROUWERIJ

Mijn vorige artikel in Rond de Schutsboom, jrg. 5, nr. 3, over Sint Jacob heeft wellicht uw belangstelling gewekt en wilt ge er meer van weten. Welnu, ik kan U gerieven.

De acte R 281 - 1534 - folie 44 aanwezig in het oud-archief van Tilburg bevat een schat aan gegevens en is voor een archiefmaniak om van te likkebaarden.

Op 2 oktober 1534 wordt de erffenis Sint Jacob verkocht. De hofstede is dan in het bezit van Heiliger Peter Cruysaert en zijn eega Dymphna Claus Aelwijns.

Bij de boedelscheiding van Claus Aelwijns, op 21 januari 1512, wordt Sint Jacob toegewezen aan Heiliger Peter Cruysaert, de schoonzoon van Claus Aelwijns.

Wie was het personaatje Heiliger Peter Cruysaert? Hij was afkomstig uit Keulen, soldaat van beroep, kapitein van een vendel voetvolk. Hij was schildboortig, dat wil zeggen door zijn geboorte gerechtigd tot het voeren van een wapenschild, evenals zijn eega Dymphna Claus Aelwijns, oftewel het geslacht Sculenborgh.

In 1512 lagen er vijf vendels in de Langstraat in kwartier; krijgslieden die bereid waren tegen goed geld en oorlogsbuit voor een opdrachtgever een robbertje te vechten.

Het is een stoute fantasie, die ik nu te berde breng en een geschiedvorser niet geoorloofd. Vergeef mij deze 'stoutheit'.

Zou onze bovengenoemde kapitein zich ook onder een van die vendels hebben bevonden?

Het is bekend dat de Goirlenaren bij gebrek aan hooi hooiland pachtten in de Langstraat. In de hooitijd waren zij daar druk bezig en dikwijls dagen van huis. Kapitein Heiliger Peter Cruysaert moet zijn 'Dymphie'

beslist hebben ontmoet als een bruingebronsde jonkvrouwe... een frisse deerne, welbehaaglijk zonnend in een geurend hooiopper... de laaiende late zomerzon ontvlamde zijn soldatenhart... en Heiliger werd een graag geziene gast op Sint Jacob. De afstand Langstraat-Goirle was voor een verliefde cavalier te velde immers maar 'unne bolscheut'.

Zoals boven reeds vermeld wordt Sint Jacob op 2 oktober verkocht en hun zwager Jan Huybrecht Adriaenssen wordt de eigenaar.

Sint Jacob was een gemengd bedrijf; naast het geboer wordt dan ook een brouwerij geëxploiteerd. In de verkoopakte staat vermeld dat ook het 'brougetou' in de koop is begrepen.

We kennen nu nog het begrip 'getou(w)' en vinden

dit terug in weefgetouw.

Onder getouw moet worden verstaan alle gereedschap dat wordt gebruikt ter vervaardiging van het eindproduct, zoals laken, linnen, dames- en herenstoffen enz.

We kennen ook nog haargetouw, een aambeeldje met hamertje dat de boer gebruikt om de snede van de zeis scherp te kloppen.

Hier dus ook gereedschap.

Dan is er nog eerdgetouw, waar we de ploeg onder verstaan; de ploeg, het gereedschap dat het land zaaiens gereed legt.

Onder brouwgetouw moeten we verstaan, alle gereedschap dat in de brouwerij wordt gebruikt ter vervaardiging van het eindproduct 'bier'.

Een acte van veel jongere datum, Notarieel 49. folie 7 gedateerd 22 januari 1774, ook aanwezig in het oud-archief van Tilburg, noemt het gereedschap; de betekenis ontgaat me gedeeltelijk.

Nicolaas Huybert van Broekhoven uit Tilburg verpacht zijn herberg annex brouwerij, gelegen te Goirle en genaamd 'Sint Joris', voor acht jaar aan Willem Crillaers uit Riel. Beiden hebben het recht van wederopzegging en Willem Crillaers maakt daar na één jaar al gebruik van.

Als gereedschap in de brouwerij vermeldt de acte: de koelbakken, de kuipen, de kuipen met loden bodem, de rooster in de brouwoven, de roek van de brouwketel, den akker, de jager, de pomp, de trechter, de bierwagen, de onderbakken en de biervaten.

Tot de erffnisse Sint Jacob behoorden vele akkers.

De meeste akkers waren belast met een chijs, dat wil zeggen dat eenmaal per jaar op een bepaalde plaats en tijd chijs moest worden betaald, in geld of natura, aan de oorspronkelijke eigenaar van de akker.

Bij verkoop van de akker had de nieuwe eigenaar wel het recht de 'belasting' tegen een bepaald bedrag af te kopen. Dit bedrag was bij het aanvaarden van de

grond vastgelegd in een chijsbrief.

Tot de erffnisse Sint Jacob behoorden:

- *die Braecke in alder grootte etc. hem toebehorende in de Parochie van Goirle ter plaetsche gheheyten aent Ven, tusschen de erffnisse van Laureys Hoeffkens deenzijde, gelegen tusschen de Ghemeyne Heerbaan, dander sijde, hodende (dat wil zeggen grenzend) metten eenen eynde aen die ghemeynt van Tilburg ende Goirle, metten andere eynde grenzend aen het erf der erfgenamen Laureys Hendrick Melis.
- *Noch hiertoe een stuck erfs aldaer gheheyten dat Cleyn Veldeke, gelegen tusschen de erffnisse van Laureys Hoeffkens aen de ene kant en de erffnisse van wijlen Laureys Hendrick Melis aen de andere kant en het andere eind tegen die Heerbaen.
- *Noch een stuck lant, gheheyten de groten Mortelacker in alder grote etc. inder parochie voorschreven aen de Mortel tusschen de erffnisse van Everaert Arjaen Melis en de erffnisse van Jan die Busscher en de acker van 't Convent van Tongerlo en de Heerbaan.
- *Den groten Boeyacker: begrenzing de acker van de abt van Tongerlo en de acker van Heer Jan Soffaerts, pastoor en bedienaer van een altaer in de kerk van Goirle. Verder door de Papenwech en de acker van Ridder Jan van Brecht, ook eigenaar van de Vloet.
- *De Wildert: begrensd door de acker van Gerit van de Kerckhoff, de acker van wijlen Michiels van Goirle, de acker van de erfgenamen Hendrick Jansse van Dun en de acker van de erfgenamen van Peter Rubbens.
- *het Eeckelboschken: begrenzing bij de Leechstraat, tusschen de acker van Peter Rubbens en de acker van Peter Joris en de Ghemeyn Ackerwech.
- *Dat Hoppeveldeke: begrenzing tussen de akker van Hendrick Jansse van Dun en de Leechstraat, verder aen de akker van Peter Joris en de Ghebuerhovel.
- *Twee stukken land in leen hebbende van Mijn Vrouwe van

Schernotten en een stuk gelegen bij de Mortel tussen de acker van Wouter Backx en de openbare ackerwech en de Laerschenpat.

*Het tweede stuk grond wordt begrensd door de grond van Laureys Hoeffkens en de Laerschenpat, de acker van Jan de Bussere en de Mortel.

De chijnsen.

Nu worden de chijnsen genoemd en waar en wanneer en aan wie deze afgedragen moeten worden.

- twee mud rog aan de erfgenamen van Pèter die Vild.
- een half mud rog aan Wouter Hendriks van Riel.
- een half mud rog aan Laurys Willemse woonachtig te Goirle.
- een half mud rog aan Goyaert van Sassenvelt.
- een mud rog aan het Cloester ten Boch, achter de Tolbrugh.
- een mud rog aan Wouter C..... te Oisterwijk.
- vier lopen rog aan de rector van het Sinte Anthonius altaar in de kerk van Tilburg.
- 2½ lopen rog aan de rector van ons Lieve Vrouwe altaar in de kerk van Goirle.
- drie stuiver aan de Abt van Tongerlooo te betalen op het Spijker te Tilburg. (dit is de Tongerloose Hoef.)
- negen stuiver en een halve braspenning aan de Heer van Tilburg.
- 18 lopen rog aan de Tafels van de H.Geest van de kerk van Goirle, dit is het Armenbestuur.
- twintig lopen rog aan Wyllem van den Kerckhoff of zijn kinderen.
- drie Rijsche gulden aan de Karthuizers van 's-Bosch.
- twaalf Rijsche gulden aan Lambrecht Millinckx. Deze chijns kan worden afgekocht met twee honderd Rijsche gulden volgens de brieven die hiervan bestaan.
- drie Rijsche gulden aan Jacop Dierckx van Heel. Afkoopsom ineens: vijftig Rijsche gulden.
- tien Rijsche gulden aan Jan Wegghe van Colen. Afkoopsom ineens: twee honderd Rijsche gulden.
- zes en dertig stuiver aan Huysman Tengnaghel. Afkoopsom

- ineens: drie en dertig en $\frac{1}{2}$ Rijnsche gulden en vijf stuiver.
- een mud rog aan Huysman Tengnaghel. Afkoopsom ineens: drie en dertig en een halve Rijnsche gulden en twee stuiver.
- LV gulden erfchijns. Afkoopsom ineens: LV Rijnsche gulden en $2\frac{1}{2}$ st.
- een mud rog aan Bastiaan Rubbens. Afkoopsom drie en dertig Rijnsche gulden en vijf stuiver.

Toelichting.

Zes lopen of lopensaet grond is een oppervlaktemaat en komt overeen met één ha of één bunder grond. Een lopensaet rog is de hoeveelheid rog die een lups of lopensaet grond opbrengt.

Een mud rog kan een inhouds- of vlaktemaat zijn.

Een mud rog betekent nu één hl rog.

De inhoud wisselde naar gelang de plaats waar men zich bevond. Zo leest men in oude acten: een mud Coirlese maat of Tilburgse maat of Bossche maat enz.

Een Rijnsche gulden is een goudgulden en geldig in de Rijnstreek.

De Braspenning is een kleine zilveren munt ter waarde van tien duiten.

En nu we toch bezig zijn....

één duit = 2 penningen

één oort = 4 penningen = 2 duiten.

één halve stuiver = 8 penningen = 2 oort = 4 duiten.

Vierduitenstuk!!

één stuiver = 16 penningen = 4 oort = 8 duiten.

één gulden = 20 stuiver.

C. Robben.

Bronnen:

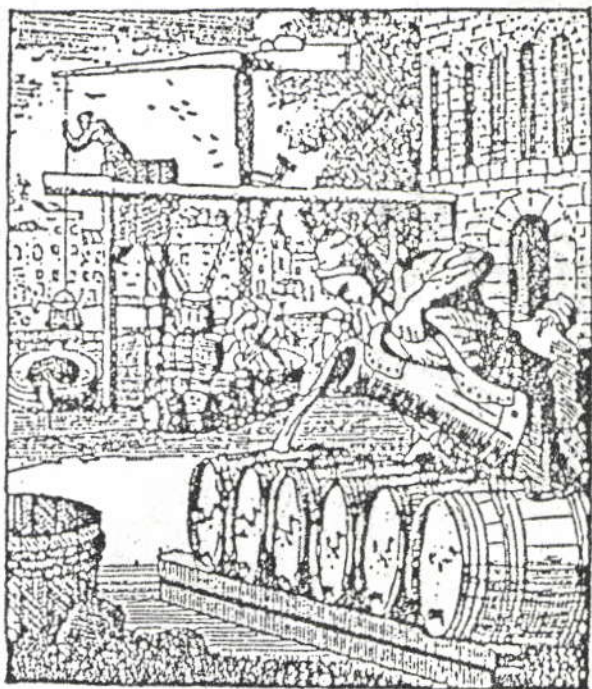
Gemeente-archief Goirle.

Gemeente-archief Tilburg.

Historie der Stad en Meyerije van 's-Hertogenbosch,

dl. 1. door Mr. Johan van Heurn,

Tilburg van Heidorp tot Industriestad.

De brouwer en zijn brouwgetouw

kring- actualiteiten

KONINKLIJKE ONDERSCHIEDING

Op dinsdag 29 april 1986 werd onze conservator-archivaris, J.C.J. Hoogendoorn onderscheiden met de zilveren medaille behorende bij de Orde van Oranje Nassau.

In zijn speech zei de loco-burgemeester dat de Heemkundige Kring en de heer Jan C.J. Hoogendoorn in vele opzichten bij elkaar passen.

Hij was nauw betrokken bij de oprichting in 1951 en heeft een grote staat van verdiensten als voorzitter en bestuurslid van 'De Vyer Heertganghen'.

De loco-burgemeester wees daarbij ook op het bijzonder werkzaam aandeel in de realisering van het prachtige heemerf 'De Schutsboom', en verder op de rondleidingen voor de schooljeugd en de cursussen voor de leden van de Heemkundige Kring, daarbij niet nalatend aanhangers te werven voor de theorie van Delahaye.

Daarnaast verbreidde Jan Hoogendoorn de heemgedachte door in vele plaatsen in Brabant en daarbuiten - samen met Cees Robben - lezingen te houden over dit onderwerp.

Tenslotte merkte de loco-burgemeester, de heer B. Smolders, op dat hij te zijner tijd graag kennis zou willen nemen van de resultaten van het uitgebreide onderzoek naar de geschiedenis van de ballefrutterij, waar Jan Hoogendoorn op het ogenblik intensief aan werkt.

Jan, ook namens de overige leden van de redactie van 'Rond de Schutsboom' van harte gefeliciteerd.

DE KEMPEN EN
ZIJN VOLK -4-

door

Willy van Rooy

Dat de gasterbeiders ook in de Kempen problemen scheppen, hoorde ik in Turnhout vertellen.

De firma Brepols, een alom gekende drukkerij van de bekende speelkaarten, had Italianen in dienst, uiteraard katholieken.

De parochie had een speciale onderpastoor aangetrokken, die naast andere talen ook het Italiaans meester was.

Op een zeker moment krijgt meneer pastoor een biechteling, die na het knielen begint met: 'Kzen jaore ...' De pastoor verstond 'Sinjore' ... en verwees de man naar de onderpastoor.

Maar onverstaanbaar klinkt het weer 'Kzen jaore ...'

De pastoor die denkt met een dove te doen te hebben, roept nu wat harder: 'D'n draaiden biegestoel is veur de Itajaonders.'

'Allee, allee!' roept d'n biechteling kwaad, 'laot me uitspreke. Ik zen jaore niemeer te biechte gewist dedju!'

EEN VERLATE BEELDENSTORM OP NIEUWKERK

Bij het gemeentearchief van Gilze-Rijen berust een uit 1935 stammende geschreven kopie van een in 1837 door Greg. Schrauwen, 'schoolonderwijzer te Gilze' eveneens geschreven boekje met aantekeningen over een tweetal wandaden gepleegd door de in Gilze en tevoren in Riel gelegerde militairen uit het korps jagers van de majoor Mr. F.W. van Dam van Isselt.1)

Deze 'Jagers van van Dam' waren aldaar gelegerd in verband met de opstand in de Zuidelijke Nederlanden in 1830, welke opstand uiteindelijk eindigde in de afscheiding van België in 1839.

Zeer in tegenstelling tot de 'lof en hoogachting' die de schrijver toezwaait aan de Commandant van Dam, is zijn afschuw van de manschappen van diens korps 'om derzelve verregaande ongebondenheid', alsmede om hun 'ontucht, godslasteringen en spotternijen met den Catholijken godsdienst en derzelve plegtigheden'.

Een der voorbeelden van dit alles is een weinig bekende gebeurtenis, die Schrauwen aanduidt als de 'Nieuwkerksche beeldstormerij'. Hij vermeldt deze in het eerste van de vier hoofdstukken van zijn 'Aanteekeningen' en noemt daarin 'de kapel van St. Jan, gewoonlijk Nieuwkerk genoemd'. Deze kapel was 'versierd met een lieve vrouwe beeld, en eenige andere sieraden en beelden'.

In september 1832 - de juiste datum wordt niet genoemd - scheurden enige militairen 'de kleederen van het lieve vrouwenbeeld aan flarden, verbrijzelden de overige beelden en sieraden en voerden een gedeelte van den vernielden roof als in triomf mede' en wel naar hun legerplaats Riel, waar ze 'als hadden zij hun gemoed niet genoeg kunnen koelen en als moest de spot en hoon nog verder gedreven worden' de volgende dagen 'de medegebragte stukken van het lieve vrouwe kleeid tot zogenaamde poetslappen' gingen gebruiken.

Deze zaak werd hoog opgenomen 'door de Graaf van Hogendorp, op wiens grondgebied genoemde kapel staat'. Be-doeld is Gijsbert Jacob, graaf van Hogendorp van Hof-wegen (1783-1845), die voor zijn moed in de slag bij Waterloo in de Militaire Willemsorde was benoemd.2)

Hij deed zijn beklag over het gebeurde bij Nieuwkerk bij de Prins van Oranje, de commandant van het veld-leger en latere Koning Willem II, die hij ongetwijfeld nog kende uit de Waterloo-periode.

Deze wist het geval in de doofpot te stoppen door aan de Tilburgse pastoor J. Zwijsen, de latere bisschop, 'eene som van ruim dertig gulden ter hand te stellen, tot herstelling en aankoop der geschondene en verniel-den sieraden'.

De andere moedwilligheid van de Jagers, die door Schrau-wen is beschreven speelde zich niet af in onze streek, doch in Gilze.

Een toch wat positiever gevolg van het verblijf der troepen in Noord-Brabant - het zij hier slechts ter-loops gemeld - is, dat de kapitein Jhr. Mr. Daniël T. Gevers van Endegeest, vrijwilliger bij het bataljon Haagse schutterij en in de jaren 1831-1833 op verschil-lende plaatsen in onze provincie gelegerd, zijn dienst-tijd benutte om vele Brabantse stads- en dorpsgezichten te tekenen.

Aan deze activiteiten danken we een tweetal geaquarel-leerde pentekeningen uit 1831 van de kerk en de water-molen te Goirle.3) Beide tekeningen berusten in de verzameling van de 'Atlas van Stolck' te Rotterdam.

P.J.M. Wuisman.

Noten:

- 1) Waar het originele boekje van 1837 berust, is niet bekend.
- 2) Zie 'Bijdrage tot de Geschiedenis van Goirle', door Janson, pag. 71 e.v.
- 3) Zie 'Jhr. Mr. D.T. Gevers van Endegeest en de Bel-gische opstand', door J.C. Nix, pag. 116-119.

STILSTAAN

IN DE KRUIDENTUIN

HET LIEVE VROUWEBEDSTRO

De plant heeft een opgaande stengel met op het einde een tuil van witte stervormige bloemen.

De hele plant geurt vooral tegen het einde van de bloei.

De Nederlandse naam heeft de plant te danken aan de legende waarin verteld wordt dat Sint Jozef op zoek ging naar planten om voor Maria in de stal een bed te spreiden. Hij bracht toen dit kruid mee en uit dankbaarheid, schonk Maria het kruid toen zijn geur.

Ook hangt deze naam samen met de oude gewoonte om matrassen geheel of gedeeltelijk met dit gedroogde kruid te vullen. Niet enkel vanwege de geur, die goed doet slapen, maar ook omdat het de bevallingen zou vergemakkelijken. En ... omdat de geur vlooiën afschrikt.

Als de kraamvrouw weer opstond droeg ze wat stengeltjes van het kruid in haar schoenen om zich tegen ziekten en zwarte magie te beschermen.

Wie van het roken af wil komen kan een pijp stoppen met verpulverd en gedroogd kruid. Het brengt de roker bovendien in een aangename stemming.

Verder diende dit kruid als leeb bij het stremmen van de melk om kaas te maken.

Men maakte er zalf van voor vermoeide voeten. Het afkooksel van het hele kruid met de bloemen is weldadig in een voetbad.

Lieve Vrouwebedstro wordt ook gebruikt bij de bereiding van meiwijn.

LIEVE VROUWEBEDSTRO - ASPERULA ODORATA

Kleur : wit
hoogte : 15-30 cm
bloei : mei-juni
oogst : kort vóór of tijdens de bloei
gebruik : bij geelzucht, leveraandoeningen en niersteen
wordt ook gebruikt als keukenkruid.

Volksnamen:

Bedstro
Meikruid
Waldmeester
Onzer Vrouwewiegstro
Ruwkruid
Harte-vreugd
Kom-lok-mij-de-vink
Toenka
Leverkruid
Sterkruid
Wegstro

TON SAS.

GENEALOGIE

ONZE FAMILIENAAM -3-

We gaan weer verder met de behandeling van de familienamen volgens onze ledenlijst.

-G-

Na enig extra speurwerk is er licht gevallen op de naam:

GIANOTTEN:

Gian is Italiaans voor Jan. Gianotte is een verkleinwoord, dus Jantje. De betekenis is dan 'de afstammelingen van Jantje'.

-H-

VAN HELDEN;

De persoon is afkomstig van Helden (Panningen) in de provincie Limburg. Het zou een plaats aanduiden die op een helde of helling ligt.

HENDRIKS(EN);

De zoon van Hendrik. Hendrik is een Germaanse naam, die betekent 'Heer der Huizes'.

VAN HERK;

Persoon is afkomstig van Herk.

In Belgisch Brabant ligt de plaats Herk-de-Stad, 7 km ten zuidoosten van Diest.

Onder Hasselt ligt St. Lambrechts-Herk.

Onder St. Truiden ontspringt het riviertje de Herk, dat langs beide plaatsen stroomt om later bij Diest uit te monden in de Demer. Het ligt voor de hand dat beide plaatsen naar het riviertje zijn genoemd.

Herk zou samengesteld zijn uit hede = heide en reke = houtrand. Dan zou het riviertje genoemd zijn naar het landschap waar het doorheen stroomt.

HERMANS;

De zoon van Herman.

Het is een Germaanse naam, die betekent 'Held in het leger'.

VAN HERPT;

Persoon is afkomstig uit Herpt bij Heusden aan de Maas. In 1108 wordt het Harpede genoemd en in 1148 Herpeta en Herpta. Volgens de mij beschikbaar staande literatuur is de naam niet verklaarbaar.

HEIJDENRIJK;

Dit kan verklaard worden als 'rijk van de Heijden'. Heijden komt van het woord Heidenen; een naam die gebruikt werd voor zigeuners.

Zigeuners verbleven meestal achteraf op de vlakten, later daardoor heide genoemd.

Met het rijk van de heidenen zal de heidevlakte bedoeld worden; de plaats waar de zigeuners verblijven.

HILKES;

Deze naam is een meervoudsvorm van het verkleinwoord Hille of Hilke. Zie verder bij Hille.

HILLE;

1. Hil, hul of hilt is een heuvel.

Het voorzetsel 'van' ontbreekt hier. De persoon woonde bij of aan een heuvel.

2. Hille kan ook staan voor Hellen: het Dodenrijk.

Veel plaatsen hebben het toponiem Hemel en Hel (b.v. Goirle). Het kan zijn dat de persoon daar in de buurt gewoond heeft.

3. Hille kan afgeleid zijn van de persoonsnaam Hildegard, een germaanse persoonsnaam die betekent 'Beschutster in de strijd'.

ROBERT(S);

Dit is een persoonsnaam afgeleid van Obert of Autbert. Een germaanse naam die betekent 'Schitterend door zijn eigendom'.

HOLTMAAT;

Mate betekent beemd, weide of hooiland. Engels: meadow.
(De plaatsnaam Made is hiervan afgeleid.)

Holt betekent hout.

Een weide of hooiland omgeven door een houtwal. De persoon zal daar dus gewoond hebben.

HOOFT;

De naam is afgeleid van hovet = hof, hofstede.

Vergelijk ook de namen Van Hoof of Van Den Hove.

De persoon is dus afkomstig van, of woonde nabij een hof, hoeve, hofstede.

HOOGENDOORN;

Het eerste lid staat in de betekenis van 'hoog'.

De oorspronkelijke betekenis van hoog is gekromd, gebogen, gewelfd. Het doet denken aan de groeivorm van een haag of omheining.

Het woord 'haag' komt uit het frankisch en betekent doornstruik.

Voor het tweede lid zijn twee betekenissen mogelijk; doorn.

1. hoogendoorn = hagedoorn (ook een veel voorkomende naam.)

2. hoogendoorn = de hoge doornstruik.

Het laatste lijkt het meest aannemelijke omdat op sommige plaatsen het gebruikelijk was om omstreeks Pinksteren een Meiboom, hagedoorn of meidoorn te planten, waar men omheen danste. Blijf zo'n boom ergens staan, dan kon de bewoner van het huis in de nabijheid gemakkelijk zijn naam daaraan ontleen.

HORSTEN-VAN DER HORST;

Een horst is een begroeide hoogte met struikgewas.

De persoon woonde nabij een horst.

HORVERS;

De zoon van Horver, afgeleid van (G)hoovaert of Govert.

Joseph Wijdemans.

VREUGDE EN LEED IN RUIM KWART EEUW BUURTVERKEER

'De locomotief heeft meer gedaan om de mensen te verenigen dan alle wijsgeren, dichters en profeten voor haar, sinds het begin der wereld.'

*Buckle,
History of Civilisation.*

De eerste stoomtramlijn in ons land werd aangelegd van Den Haag-Rhijnspoor naar Scheveningen.

De eerste stoomtram in onze provincie verscheen in 1880 met de lijn Breda-Oosterhout.

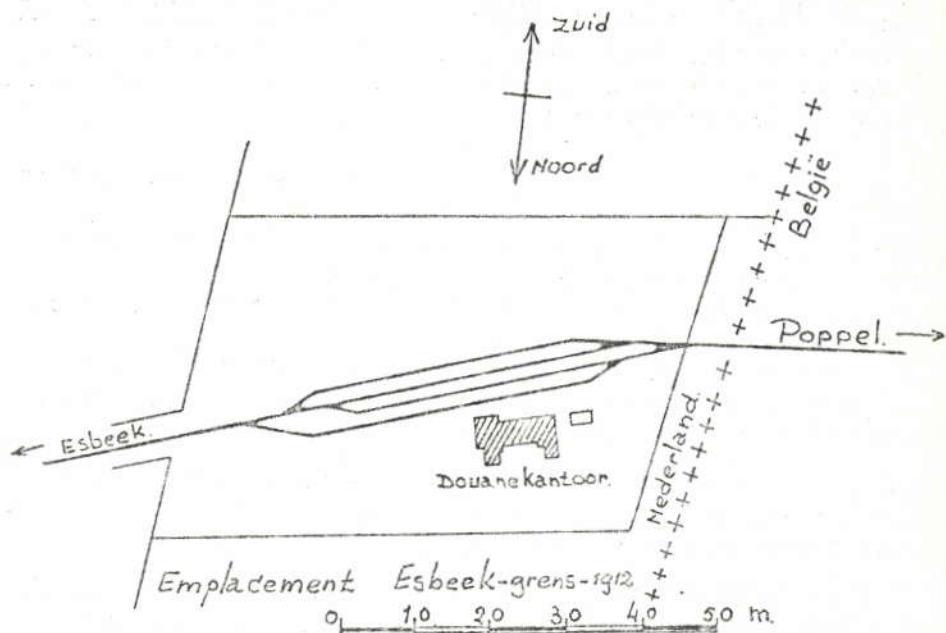
De breedte van het spoor was 1067 mm. Ook de Belgische lijnen in de provincie Antwerpen en in de Kempen werden met deze spoorbreedte aangelegd.

Alle intercommunale tramwegmaatschappijen in Noord-Brabant waren gemengde bedrijven, dat wil zeggen dat zij zowel personen als goederen vervoerden.

De tramwegmaatschappij 'De Hollandsche Buurtspoorwegen', kortweg H.B., fungeerde van 1895 tot 1935. Deze maatschappij opende op 23 september 1907 de lijn Tilburg-Goirle-Hilvarenbeek-Esbeek(dorp). Op 1 mei 1909 werd deze lijn uitgebreid met het traject Esbeek (dorp)-grens, in aansluiting op de eveneens op 1 mei 1909 geopende Belgische tramlijn Poppel(dorp)-grens.

De plannen voor deze lijn gaan terug tot het jaar 1902 toen besprekingen plaats vonden tussen de H.B. en de Antwerpsche Maatschappij voor den Dienst van Buurtspoorwegen om tot deze lijn te komen.

Wegens financiële moeilijkheden van de H.B. moesten de plannen naar het jaar 1906 verschoven worden. De Antwerpse maatschappij werkte echter door en bracht de lijn Antwerpen-Poppel(dorp) reeds op 21 november 1906 in exploitatie. Een gedeelte van de lijn Poppel(dorp)-grens werd al aangelegd en was bedoeld voor het vervoer van landbouwprodukten, die in die contreien na de grote ontginningen werden verbouwd door een aantal Belgische Staatslandbouwbedrijven.

Na de spoorversmalling kwamen de twee zuidelijke sporen -op de tekening de twee bovenste- voor de Belgische tram in gebruik, waarbij enige wijziging kwam in de ligging van de wissels.

In feite ontstonden twee eenvoudige omloopsporen met in totaal vier wissels. In 1936 werden alle sporen opgebroken. Op Belgisch gebied bleef het spoor nog liggen tot in het begin van de oorlog.

Op de plaats van het vroegere grensemplacement is thans een aardgasexportstation gevestigd. Bij de bouw daarvan werden de fundamente van het eens zo fraaie douanekantoor opgeruimd.

De samenwerking tussen de Brabantse tramwegmaatschappij en de Belgische had hierdoor wel een deuk opgelopen. Vooral toen de provincie Antwerpen in de jaren 1919-1921 de spoorbreedte voor de tramwegen versmalde tot 1 m. Dit was mede een gevolg van de verslechterde verstandhouding tussen Nederland en België, dat in oorlog was geweest.

Het baantraject.

Het traject door Tilburg zag er als volgt uit: Station-Heuvel oostkant-Piusplein-van Gilsstraat-Varkensmarkt-Nieuwstraat-Korvelseweg-Korvelplein-Laarstraat.

Op den Heuvel wrong de tram zich door een smal gangetje tussen twee hoge herenhuizen naar het Piusplein. Beide panden werden in 1913 afgebroken om plaats te maken voor de latere Juliana van Stolbergstraat.

Oorspronkelijk stoomde de tram door het verlengde deel van de Nieuwstraat en kwam dan uit tegenover de Capucijnenkerk en café Fons Jongen. In latere jaren werd dit trajectdeel omgelegd door de Korvelse Dwarsstraat.

Na het, nog prachtige Korvelplein zette de tram zich weer vlug onder stoom en rookte en reed, via de Laarstraat, achter de hoge eikebomen aan de westkant van de Goirleseweg en Tilburgseweg naar ons dorp.

De eerste halte was bij Harrie Smits, nu Benelux, waar op slechts 30 cm van de gevel een tweede lijn was gelegd, die diende als rangeerplaats.

Na enkele minuten stoomde de tram op z'n gemak door onze hoofdstraat, 'de Kaaien', vanwege de keibestrating, richting Leydal. Bij onze St. Jan aangekomen kroop hij sissend en knarsend door een eng pijpje met een gevaarlijke hoek tussen het stokoude kerkhofmuurtje, met de oude linden, en het woonhuis van smid Sjef Croonenburg, het hellend dal van de Ley tegemoet.

Een extra zware ijzeren brug, waaraan onze Goirlese smid Jan Hoogendoorn zijn beste krachten had gewijd, zorgde

voor de overtocht van deze beek.

Diezelfde brug is er nu niet meer; maar wel de nogal hoog aangelegde dijk, destijds aan weerszijde beplant met acacia's. Knoestig en taai staan ze er nog; te wachten totdat ..., maar nee, die tijd is voorbij!

Dwars door de stilte van de Breeheesche Heide tufte de tram vrolijk zuidwaarts over de Goolse Dijk om vervolgens bij het boerencafé 'Den Hemel' een enkele reiziger te laten in- of uitstappen.

'Den Hemel' lag tegenover het huidige café met dezelfde naam.

Verder ging het naar de noordkant van het Vrijthof in Hilvarenbeek, echter niet zonder een paar gevaarlijke bochten te zijn gepasseerd.

Na Hilvarenbeek met grote stoomwolken achter zich te hebben gelaten, stopte de tram lawaaiërig in de dorps stilte van Esbeek. Zoals gezegd werd de doortrekking van het baanvak Esbeek(dorp) dwars door de Aalstheide naar de grens pas op 1 mei 1909 een feit.

Groot vertoon

Nadat de tram een week tevoren een proefrit had gemaakt geschiedde op 23 september 1907 met veel vertoon de officiële opening van de lijn Tilburg-Esbeek(dorp). De volgende dag kreeg het publiek de gelegenheid hun tram te testen op een eerste rit. Op 20 september had de Maatschappij die mogelijkheid al per advertentie aangekondigd.

'Eigenlijk ben ik beschaamd dat deze lijn geheel met Belgisch kapitaal tot stand moest komen en dat in een streek als deze het geld in buitenlandse ondernemingen wordt gestoken.'

Dit zei burgemeester Raupp van Tilburg op die bewuste morgen tot zo'n vijftigtal genodigden uit België en Nederland. Doelde hij misschien op de beleggingen in Russische obligaties?

Het feest begon 's morgens al om tien uur aan het Til-

burgse station.

Daar stond ie dan, de nieuwe locomotief van Backer en Rueb uit Breda, versierd onder stoom en rook met achter haar twee rijtuigen; een blauwe salonwagen voor de eerste klas en een soberder rijtuig voor de tweede klas. Machinist op de 'eretrām' was C. de Jong, de oudste en beste onder de collega's.

Als conducteur fungeerde Louis van de Pas. Een figuur die later zeer populair werd onder de klanten van onze Goolse tram. Bij het verlaten van den dienst begon Louis het nieuwgebouwde café 'De Korenbloem' aan de Bredaseweg in de dagen dat Ringbaan West richting noord niet meer was dan een zandige akkerweg.

In ons dorp aangekomen sprak een afgevaardigde van de Hollandsche Buurtspoorwegen de wens uit dat men daar nu voortaan wel van 'stad' in plaats van over 'dorp' zou gaan spreken..

Tijdens de gemeentelunch in Hilvarenbeek hoopte deze afgevaardigde dat Hilvarenbeek, dankzij de tram, zou uitgroeien tot een gemeente van 40.000 inwoners ...

Overall waar de tram zich vertoonde was het enthousiasme van de bevolking groot. Er waren versieringen, opschriften, welkomswaarden, dankbetuigingen, ovaties, muziek en ... borrels! Kortom alles was bij zo'n belangrijke gebeurtenis paste. En toen dit alles achter de rug was kon men de volgende dag 'met de tram mee'.

De tram reed vijf keer per dag Tilburg-Hilvarenbeek (dorp) v.v. en Tilburg-Esbeek(dorp) vier keer daags. Toch niet gek voor die tijd.

Via een advertentie vestigde de directie de aandacht op de mogelijkheid tot een bezoek aan 'De Utrecht' te Esbeek, met de woorden:

THANS IS DE STOOMPLOEG WERKZAAM
ZEER INTERESSANT VOOR IEDER, DIE BELANG STELT
IN BEPLOEGING VAN WOESTE GRONDEN.
VIER MAAL DAAGSE GELEGENHEID PER TRAM NAAR ESBEEK
EN TERUG.

In die eerste jaren van ontginning ploegde men op De Utrecht met ossenspannen. Het bekende kruispunt van vijf wegen op het landgoed wordt nog 'de ossenstal' genoemd, omdat daar de ossen eens gestald stonden.

De stoomploegen betekenden echter een nieuwigheid. Daarbij werden twee stoommachines gebruikt, die de ploeg over een kabel heen en weer trokken.

Duitsers voerden dit werk uit.

In het algemeen vond men de tram nogal duur. Een kaartje Goirle-Hilvarenbeek kostte 15 cent en Goirle-Tilburg-station eveneens 15 cent.

Er werden nadien wel speciale kaartjes ingevoerd voor vrijdagen en marktdagen, maar van een directe tariefsverlaging waarop de handelsvereniging Tilburg aandrong, wilde de maatschappij niets weten.

Het eerste ongeluk gebeurde op de mistige avond van 7 november 1907 op de Korvelseweg. Conducteur André Beeris stapte, om het stopsein te geven, boven de buffers mis en viel tussen de rails en onder de wielen. Een verbrijzeld been en enkele lichte kneuzingen waren de gevolgen.

Grote indruk in Goirle maakte het ongeluk waarbij het bijna 8-jarige jongetje, Jantje Smulders, op 21 mei 1917 beide benen werd afgereden. Het jongetje stierf nog dezelfde dag in het Tilburgse ziekenhuis.

Dat de tram ergens uit de rails liep, kwam nogal eens voor. Bij zo'n manoeuvre op de scherpe hoek van de Korvelseweg en de Korvelse Dwarsstraat reed hij pardoos de woonkamer van Bakker Van Pelt binnen en nam de hele hoek van het huis mee.

Jarenlang heeft de Goolse tram leven en kleur gebracht in de plaatsen waar hij door tufte. De aankomst in de dorpen betekende iedere keer weer een attractie. Mensen die niets beters te doen wisten of erg nieuwsgierig waren uitgevallen, hadden de gewoonte dagelijks 'naar de tram te gaan kijken'. Men wilde wel eens weten wie op reis ging of op reis was geweest. In de dorpen kende immers ieder iedereen. Goirle had bijvoorbeeld in

1910 nog maar net 3000 inwoners.

Men mocht trots zij op de tram.

Had hij immers geen sjieke eerste klas met rode plu-
che zitplaatsen, lagen er in de winter in de wagons
geen grote warmwaterstoven voor de koude voetjes en
stak bij het invallen van de duisternis de conductuer
niet netjes één voor één de petroleumlampen aan, zodat
men kon zien wat men zei?

Die conducteurs kondigden ook de zomer aan; in die zin
dat zij dan hun zware, donkere uniformen voor lichte
katoenen pakken verwisselden.

Het ging in die dagen allemaal gemoedelijk.

Zo kon het gebeuren dat op zekere dag bij 'Den Hemel'
in Hilvarenbeek de tram vertrok, terwijl de conducteur
aan de toog nog rustig aan zijn borreltje nipte.

De geschiedenis vertelt, dat de tram een heel stuk ach-
teruit moest rijden om de baas op te halen...

Ook speelde de tram herhaaldelijk een rol in plaatse-
lijke revues en cabaretvoorstellingen.

Een liedje uit 1931 uit de revue 'hoera we leven nog':

*De Goolse tram, dat is me voor Gool een groot gevaar,
Hij kijkt gewoon naar niemand, rijdt alles in elkaar,
Hij rookt, hij stookt, hij stoomt maar,
Hij rijdt gewoon maar raak
En zet heel Gool, als ie komt, finaal in enen blaak.*

De tijden veranderen en zoals de ouden zeiden, de men-
sen met hen. Zo ook de tram, die concurrentie kreeg van
het autobusvervoer, dat een spaak in het tramwiel had
gestoken.

De lijn Tilburg-Goirle-Hilvarenbeek -Esbeek-grens werd
officiëel opgeheven voor personenvervoer op 15 septem-
ber 1935 en voor goederenvervoer in 1936.

Volgens de concessievoorwaarden was de Maatschappij ver-
plicht de rails op te ruimen en de weg weer in goede
staat te brengen. Daar kwam voorlopig niets van, want
de Hollandsche Buurtspoorwegen was intussen overgegaan

naar de B.B.A.. Oud ijzer was niets waard en voor herstel van het wegdek ontbraken de centen.

Tot 1937 vormden de rails, hoewel men de richels met teer volgegoten had, een gevaarlijk obstakel, vooral voor fietsers!

Nog een keer mocht onze tram stoom afblazen, de allerlaatste keer en dat was met de Goirlese Kermis in 1937.

Door de bewapening van Duitsland vlogen de schrootprijzen omhoog, met het gevolg dat het totaal aan rails in onze provincie nog f 600.000,-- opbracht!

Pas in 1952 werd de trambaan op de Kervelseweg uit het wegdek gehaald.

Alles wat aan onze tram, die zoveel jaren in een behoefte had voorzien, herinnerde was nu voorgoed verdwenen.

Frans Timmers.

Bronnen:

'De Tramwegen van Noord-Brabant', door W.J.M. Leideritz.

'Het Nieuwsblad van het Zuiden' 4 november 1975

door Pierre van Beek.

met dank aan J.C.J. Hoogendoorn.

In de tram klonk vaak een liedje over de pas uitgevonden margarine. Het merk was LOTUS.

Oh margarine, die nagemaakte boter

Oh margarien, de omzet wordt steeds groter

Oh margarien, blijf jij nog lang bestaan,

dan zal de echte boter naar de bliksem gaan!

MOGEN WIJ ONS EVEN VOORSTELLEN

ONZE NAAM IS:

efficiënt
mabra

assurantiën bv

WAT KUNNEN WIJ VOOR U DOEN ?

WIJ BRENGEN DESGEWENST:

- * ORDE OP ZAKEN VAN UW VERZEKERINGSPAKKET en
- * VERSTREKKEN VRIJBLIJVENDE ADVIEZEN m.b.t.

- * ALLE VERZEKERINGEN
- * BELASTINGZAKEN
- * FISCAAL JURIDISCHE ZAKEN
- * 1e EN 2e HYPOTHEKEN
- * FINANCIERINGEN
- * PERSOONLIJKE LENINGEN
- * CONTINU CREDIETEN

ONZE ERVARING OP HET ASSURANTIEGEBIED STAAT GARANT
VOOR DE JUISTE ADVIEZEN EN BEGELEIDING.

UIT DE GROTE GROEP VAN VERZEKERAARS HEBBEN WIJ ALS ONAFHANKELIJK
ASSURANTIE-ADVISEUR EEN BEWUSTE KEUZE GEMAAKT VOOR HET ONDERBRENGEN
VAN ALLE SOORTEN VERZEKERINGEN.

De Dieze 73
5052 TN Goirle
Telefoon 013-342183
341791

lid

NBIA

garantie
voor
zekerheid